

Наукові перспективи
Видавнича група

СУЧАСНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ НАУКИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

у рамках роботи Видавничої групи
"Наукові перспективи"

Матеріали XLVII Міжнародної науково-
практичної конференції (07 серпня 2024 року,
м. Краків (Польща) дистанційно)

*Мирного неба!
Більшої України!*

Никоненко О.В.
доцент кафедри психології,
Університет «КРОК»,
м. Київ, Україна

СТИЛІ БАТЬКІВСЬКОГО ВИХОВАННЯ В КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Повноцінне сімейне виховання, основою якого є компетентне ставлення подружжя до батьківської ролі, суттєво впливає на психічне здоров'я подальших поколінь. Психологічний клімат у родині, рівень психологопедагогічної компетентності батьків впливають на емоційний стан та обумовлюють процес розвитку дитини на кожному віковому етапі. На сьогодні в Україні існує проблема в тому, що уявлення молодих сімей стосовно батьківства вирізняються недостатньою наповненістю, невисокою оцінкою себе як майбутніх батьків[2]. Найпоширенішим в психолого-педагогічній літературі є поділ стилів сімейного виховання на демократичний (авторитетний), авторитарний, ліберальний (поблажливий) та індиферентний (байдужий).

Демократичний чи авторитетний стиль характеризується наявністю сприятливого мікроклімату в сім'ї: теплі й довірливі стосунки між батьками і дитиною, взаємна повага і підтримка, емоційне сприйняття дитини як окремої особистості, урахування її думки, поглядів, почуттів і потреб. Тут високий рівень контролю за розвитком і діяльністю дітей поєднуються з визнанням і заохоченням їх індивідуальності, автономії та самостійності. З часом батьки змінюють та удосконалюють оголошені правила й поставлені вимоги в розумних межах, враховуючи при цьому думки і погляди дітей. У результаті дотримання демократичного стилю сімейного виховання у дитини формуються такі особистісні якості, як старанність, відповідальність, сила волі, впевнені в собі та здатність до адекватного самооцінювання, самоконтролю і саморегуляції, розвинені необхідні соціальні навички.[1]

Авторитарному стилю притаманний надмірний контроль батьків за життям дітей (діяльністю, поглядами, навіть почуттями), обмеження їхньої самостійності й ініціативності. Батьки будують взаємини в сім'ї на основі власної беззаперечної і неподільної влади, що супроводжується чіткими командами, завищеними вимогами, жорсткими заборонами і суворими покараннями (в тому числі фізичними). Сімейне спілкування (вербальна комунікація) зазвичай зводиться до мінімуму: всі рішення приймаються лише батьками, від дітей вимагається тільки беззастережна слухняність і мовчазна

покура. Такі методи виховання формують у дітей механізм зовнішнього контролю: зникнення загрози покарання провокує неконтрольовану, агресивну поведінку з боку вихованців до батьків і громадськості.

Авторитарне батьківство виховує боязких, похмурих, вороже налаштованих, залежних, пасивних, дратівливих і агресивних людей. Остання риса особливо яскраво проявляється у підлітковому віці: психологічно сильні діти виявляють бунтарство й непокору, при першій можливості виходять з-під батьківського контролю і навіть вдаються до помсти.[1]

Єдиною перевагою ліберального (поблажливого) стилю виховання є теплі, близькі взаємини між членами сім'ї, батьки повністю відкриті для спілкування з дітьми. В іншому йому притаманна відсутність елементу керівництва, правил, заборон та обмежень в поєднанні з низьким рівнем контролю (практично вседозволеність). Діти отримують повну свободу і самостійність у вчинках, рішеннях, набутті досвіду. Ставлячи себе на один рівень з дітьми (фактор безумовної любові), батьки сприяють формуванню комунікативної лінії в напрямку до себе, а не до дитини. Таким чином знівельовується батьківський авторитет, право на лідерство. Такі батьки не можуть надати дитині практичної допомоги і підтримки в будь-якій ситуації, викликаючи в них почуття незахищеності, тривожності.[1]

Ліберальний стиль зазвичай виховує інфантильних, неадекватних, імпульсивних, невибагливих до себе, безпринципних людей. Інколи вони стають активними та творчими особистостями.

Співчуваючий стиль виховання притаманний спокійним і розсудливим батькам, які є для дитини еталоном моральності і працьовитості. Вони люблять дитину, але рідко це демонструють, не використовують системи покарань і заохочень. Батьки намагаються захистити дитину від фізичних перевантажень і психологічних потрясінь, але не балують надмірною увагою. Сім'я багато часу проводить разом, особливо за спільною працею. Таким чином, діти рано набувають трудового досвіду і, відповідно, шанують і поважають працю батьків.[2]

Співчуваючий стиль сприяє вихованню чуйних, ввічливих, врівноважених, скромних, відповідальних, самокритичних і працьовитих дітей. У них розсудливість переважає над емоційністю. Проте, якщо увага дитини цілком зосереджується на проблемах сім'ї, вона стає безініціативним і пасивним членом суспільства.

Вдаючись до розважливого стилю виховання, батьки створюють в сім'ї теплу атмосферу і добрі взаємини. Вони багато спілкуються з дитиною: відповідають на питання; пропонують цікаву інформацію для роздумів, підживлюючи допитливість; розповідають повчальні історії, виховуючи моральність; обгово-

рюють кожен вчинок дитини, разом аналізують її думки і погляди. Розважливі батьки надають дитині свободу дій для отримання власного життєвого досвіду, але слідкують, щоб їхні вчинки не виходили за межі добропорядності. Діти залучаються до вирішення сімейних питань і батьки серйозно вислуховують їхні думки і пропозиції. У такій родині відсутні покарання, що підтримує атмосферу довіри і взаємоповаги (батьки поважають особистість дитини і вимагають цього від інших).[3]

У такій атмосфері виростають сумлінні, товариські, стримані, впевнені в собі люди з високими моральними якостями.

Змагальний стиль виховання унаслідкується батьками-егоїстами, які використовують дітей, щоб виділитися з-поміж інших, похвалитись. Дітей привчають до постійного змагання з іншими, переконують у їх перевазі, вищості. Батьки використовують кожен можливість, щоб похвалитись знаннями, вміннями, досягненнями своєї дитини, навіть якщо вони суто поверхневі. За свої успіхи діти винагороджуються безмірною похвалою і матеріальними заохоченнями. Але найменші поразки чи «відставання» від однолітків, друзів чи просто інших дітей призводять до гострої критики і невдоволення, викликаючи в батьків і самої дитини депресії й апатії.[3]

За такого виховання діти стають надміру самовпевненими, зарозумілими, егоїстичними. Крім того, значне фізичне і психологічне навантаження часто призводять до появи проблем зі здоров'ям, ряду хронічних захворювань.

Попереджувальний стиль (гіперопіка) побутує в сім'ях, де батьки впевнені, що дитина не може діяти самостійно: дорослі краще знають, що насправді потрібно дітям, тому завжди повинні бути поруч і вирішувати всі без винятку питання. Вони надміру хвилюються за життя і здоров'я свого спадкоємця, тому вдаються до безкінечної демонстрації любові і піклування, обмежують рухову активність, фізичну діяльність і навіть ініціативність дитини, що призводить до формування відповідних рис особистості дитини/

Таким чином, стиль виховання суттєво детермінує розвиток особистості дитини. Свідомий вибір стилю виховання, загалом усвідомлене батьківство, сприяє вихованню більш успішної та ефективною особистості.

Список використаних джерел:

1. Заїка О.С. Вплив стилів сімейного виховання на емоційну сферу дітей в період кризи трьох років. Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку: тези доповідей V Міжнародної конференції (Київ, 7 грудня 2023 р.). Київ: Університет "КРОК", 2023. <https://conf.krok.edu.ua/SRE/SRE-2023/paper/view/1880>

2. Нагула, О. Л. Батьківська компетентність як чинник психічного розвитку дитини. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2012_5_44.) (дата запиту 03.07.2023)

3. Одошевська Є. С. Пріоритет впливу стилю сімейного виховання на формування особистості дитини. Збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених «Наука майбутнього». Випуск 1(9), 2022. С. 116-120.

